

De huiszwaluw in de Kempen 2018

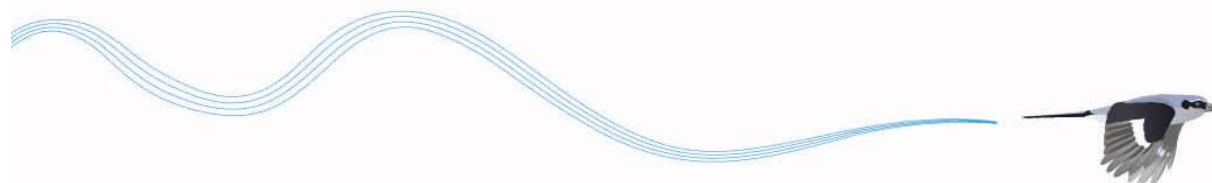
Ingezonden door Wim Deeben

Inleiding

Vanaf 1984 worden de huiszwaluwen in de Kempen elk jaar geteld. De eerste jaren werden alleen de dorpskernen geteld maar omdat de huiszwaluwen steeds meer naar de buitengebieden trokken zijn ook de buitengebieden van de dorpen geteld. In “het jaar van de huiszwaluw” hebben een aantal leden van Vogelwerkgroep De Kempen extra aandacht besteed aan de bestaande kolonies en er zijn extra kilometers gemaakt om nieuwe te ontdekken. Hiermee is de telintensiteit verhoogd met als gevolg dat er ook meer broedende huiszwaluwen zijn aangetroffen. Hieruit blijkt dat er waarschijnlijk meerdere niet gevonden kolonies in de Kempen aanwezig zijn! Tevens is er in het Kerkdorp Oerle in goed overleg met de gemeente Veldhoven op het natuur-compensatieterrein Habraken een huiszwaluwtil geplaatst. Het eerste jaar hebben de huiszwaluwen de til nog niet ontdekt.

huiszwaluwtil langs de Heikantsebaan in Oerle.

Locatie keuze

De huiszwaluw is van oorsprong een bergbewoner die hun nesten onder overhangende rotsen maakten. Ze hebben een grote voorkeur voor een grove en lichte ondergrond om hun komvormige nesten met vochtige klei onder overstekken, daken en bruggen te “metselen”. De huiszwaluw komt half april terug uit tropisch Afrika en verlaat ons land weer in augustus/september.

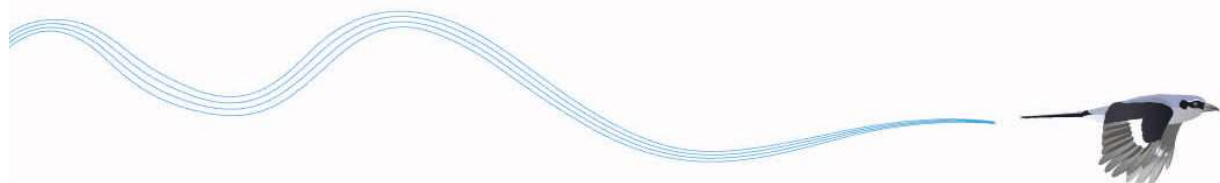
De huiszwaluw is een cultuurvolger maar bij de aanwezigheid van vochtige, leemhoudende, modder en insecten is in een straal van enkele honderden meters is een voorwaarde voor vestiging. Het steeds dichter bebouwen van de steden dwingt de huiszwaluw meer en meer uit te wijken naar het open agrarische landschap met vochtige bodems.

Komvormig nest op een grove en lichte ondergrond

Gebouwen met witte overstek in het open landschap

Bespreking per locatie

In 2018 zijn er in 19 gemeentes huiszwaluwen geteld. In enkele gemeentes zijn meerdere kolonies vastgesteld.

Acht: ten opzichte van 2017 (17 nesten) is er met 37 nesten een flinke toename. Er zijn twee huiszwaluwtilen geplaatst. In een huiszwaluwtil waren vier nesten aanwezig.

Eindhoven: in het noorden van Eindhoven zijn twee wijken geteld met een totaal van 60 nesten. Dit is een kleine verhoging ten opzichte van 2017 (56 nesten). In de huiszwaluwtil waren voor het eerst dit jaar 6 nesten bewoond.

Hapert: met 4 nesten nagenoeg gelijk gebleven ten opzichte van 2017 (5 nesten).

Hoogeloon: met 44 nesten een flinke achteruitgang ten opzichte van 2017 (51 nesten).

Knegsel: bij deze nieuwe locatie waren 2 nesten aanwezig.

Oerle: met 38 nesten een enorme verhoging ten opzichte van 2017 (8 nesten). Aan de rand van het dorp is een huiszwaluwtil geplaatst. De huiszwaluwen hebben de til nog niet bezet.

Reusel: is met 7 nesten nagenoeg gelijk gebleven ten opzichte van 2017 (6 nesten).

Steensel: hier zijn twee locaties geteld en is met 13 nesten flink achteruit gegaan ten opzichte van 2017 (18 nesten).

Eersel: op een nieuwe locatie zijn bij twee adressen 28 nesten geteld.

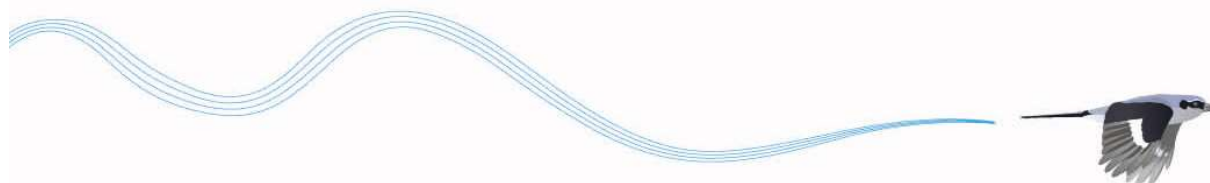
Veldhoven (de Run): met 25 nesten een flinke achteruitgang ten opzichte van 2017 (39 nesten). De reden hiervan was dat de eigenaar van een boerderij de overstek heeft voorzien van gladde Trespa platen.

Veldhoven (Boerenbond): met 13 nesten een verdubbeling ten opzichte van 2017 (6 nesten).

Veldhoven (Veldhovens dijk): bij deze nieuwe locatie waren 3 nesten aanwezig.

Riethoven (Keersopperdreef): bij deze nieuwe locatie waren 3 nesten aanwezig.

Waalre: met 20 nesten een mooie verhoging ten opzichte van 2017 (14 nesten). Waarschijnlijk is de verhoging veroorzaakt door de verbouwing die in Veldhoven (de Run) heeft plaats gevonden.

Westerhoven: hier is een hele kolonie (12 nesten in 2017) verdwenen! Hier zal in 2019 extra aandacht aan worden besteed.

Wintelre: hier zijn ten opzichte van 2017 (9 nesten) meerdere nieuwe kolonies gevonden, dit heeft met 17 nesten een flinke verhoging veroorzaakt.

Wintelre (Boerderij de Haas): heeft met 34 nesten een lichte verhoging ten opzichte van 2017 (31 nesten).

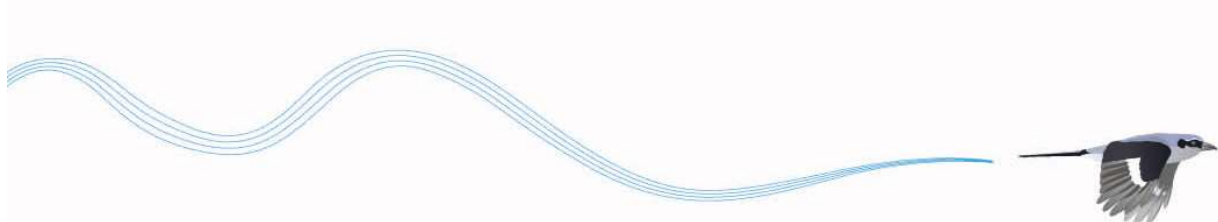
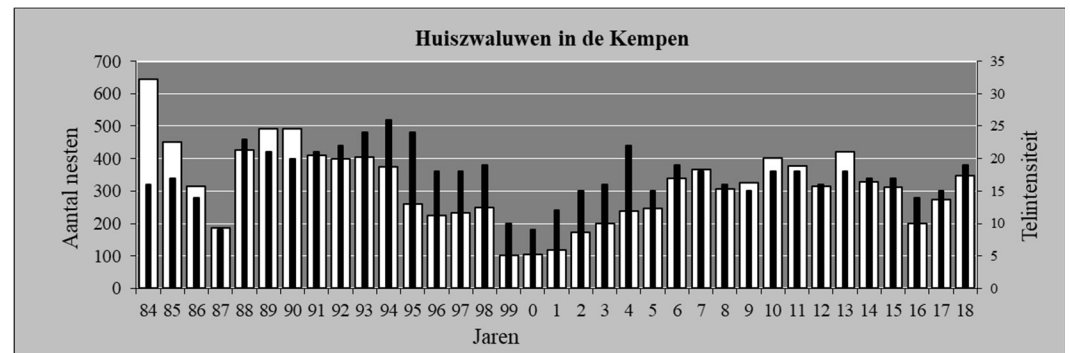
De Ruiter van Steveninck kazerne: voor het derde jaar geen broedgeval.

Zandoerle: doordat een locatie is verbouwd staat het aantal op 0, in 2017 was er nog 1 nest aanwezig.

Locaties in de Kempen die in het verleden ook geteld zijn geweest: Bergeijk, Budel, Budel Dorplein, Budelschoot, Casteren, Duizel, Geldrop, Heeze, Lage Mierde, Leende, Leenderstrijp, Luyksgestel, Maarheeze, Nuenen, Soerendonk, Sterksel, Valkenswaard en Weebosch.

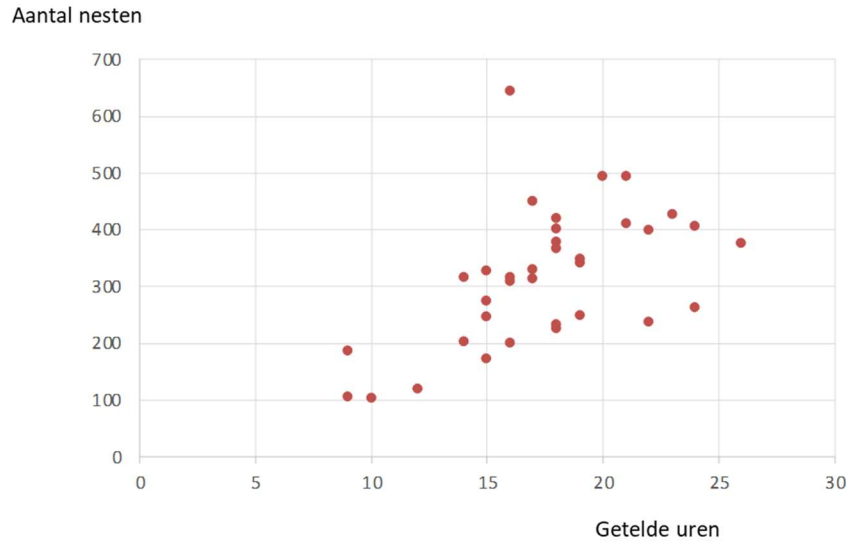
Resultaten

Kijkend naar de resultaten is het niet precies aan te geven of de huiszwaluwstand voor- of achteruit gaat in de Kempen. Het belangrijkste is de telintensiteit: bijvoorbeeld in 2017 waren er 273 nesten geteld en in 2018 kwam het totaal op 348 nesten, daar tegenover staat dat er in 2017 op 15 plaatsen is geteld en in 2018 op 19 plaatsen. Opvallend in de grafiek is dat er in 2016 een flinke dip is geweest, dit is waarschijnlijk veroorzaakt door de enorme hagelbuien die in delen van de Kempen zijn gevallen.

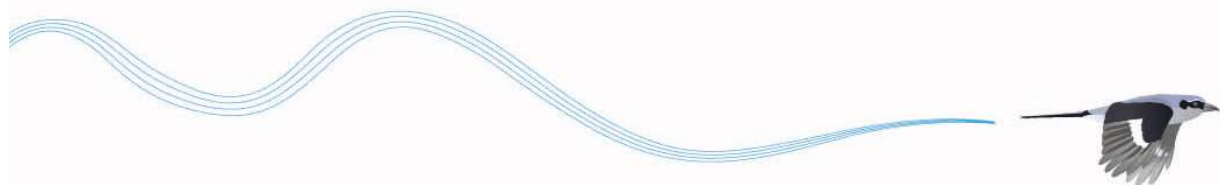
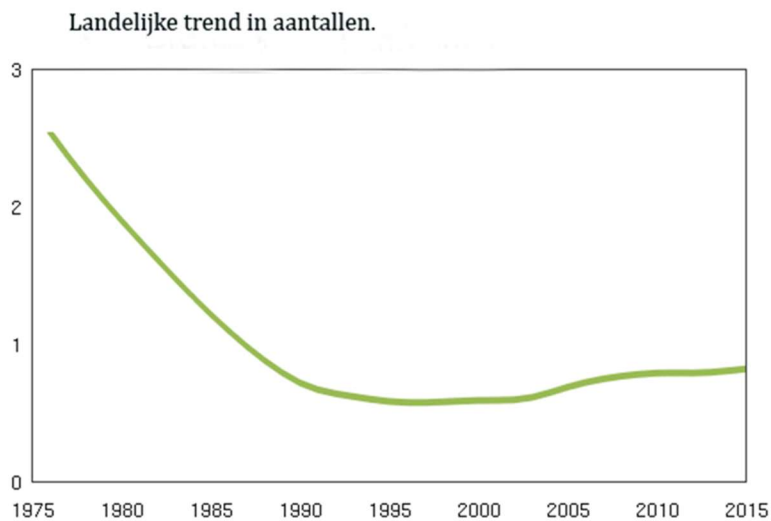
Tel-intensiteit

Logischerwijze is er een positieve relatie tussen de tel-intensiteit en de gevonden aantallen.

Landelijke trend

Landelijk gezien zit de huiszwaluw de laatste jaren licht in de lift. In Nederland waren er in 2013-2015, 70.000 tot 100.000 broedparen.

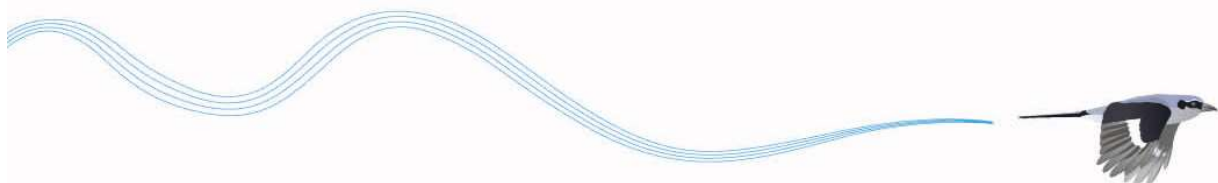
Tien keer broedvogelinventarisatie Valkenhorst

Lange reeks

De tiende broedvogelinventarisatie van de voormalige viskwekerij ten oosten van de Tongelreep is afgerond. Vogelwerkgroep De Kempen inventariseert dit gebied om de drie jaar. Op die manier bouwen we toch een reeks op en kunnen we in de tussenliggende jaren ook nog andere gebieden doen. De inventarisatie is gestart in 1991 toe er nog vis gekweekt werd voor commerciële doeleinden. We hebben dus mooi de overgang van productiebedrijf naar natuurgebied kunnen volgen.

Foto: Wil de Veer

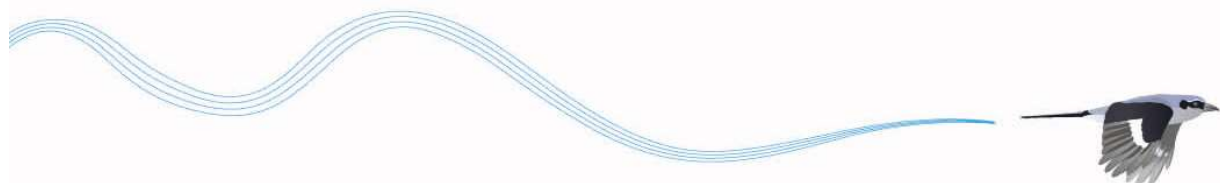
Het gebied

Het gebied is in totaal 220 hectaren groot. Een kwart is open water en een kwart is bos. De rest is veelal moerasgebied, heide en een stukje agrarisch landschap. Het gebied wordt gekenmerkt door rust want het is gesloten voor publiek.

Cultuurmonument

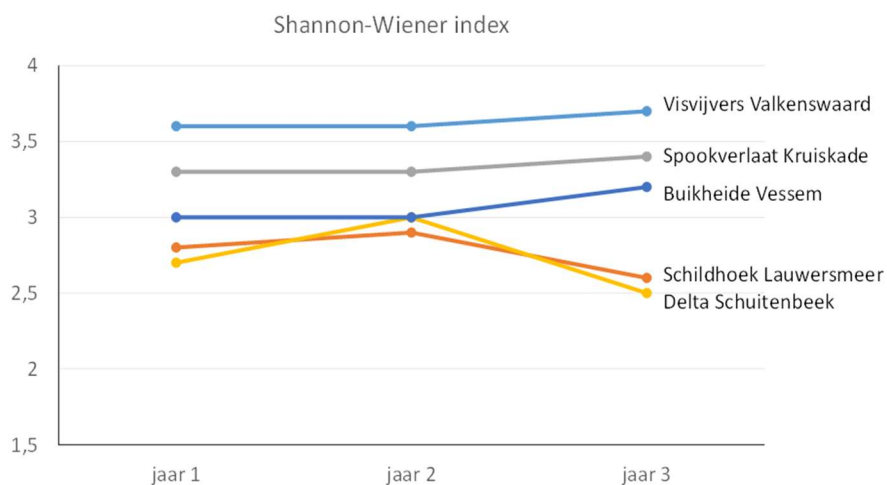
Het gebied wordt geconserveerd als een soort cultuurmonument van de viskwekerij. Alle vijvers kunnen apart afgelaten worden middels een sluizensysteem en aanvoersloten die bij Driebruggen zijn afgetakt van de Tongelreep en die een kleiner verval kennen van de Tongelreep zelf. Op die manier komt het water in de aanvoersloten op een hoger peil aan in het gebied. De vijvers kunnen ook weer apart worden afgelaten op de Tongelreep.

Het geheel is een prachtig waterrijk gebied met een enorme rijkdom aan vogels.

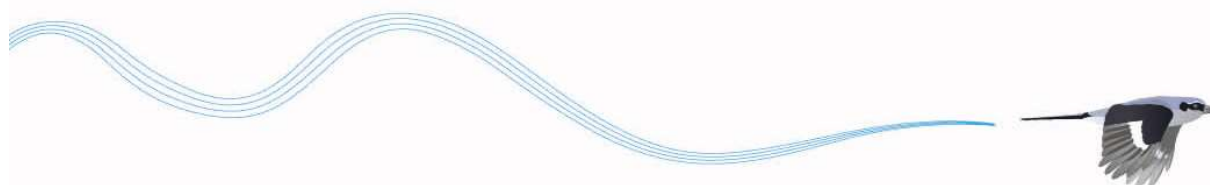
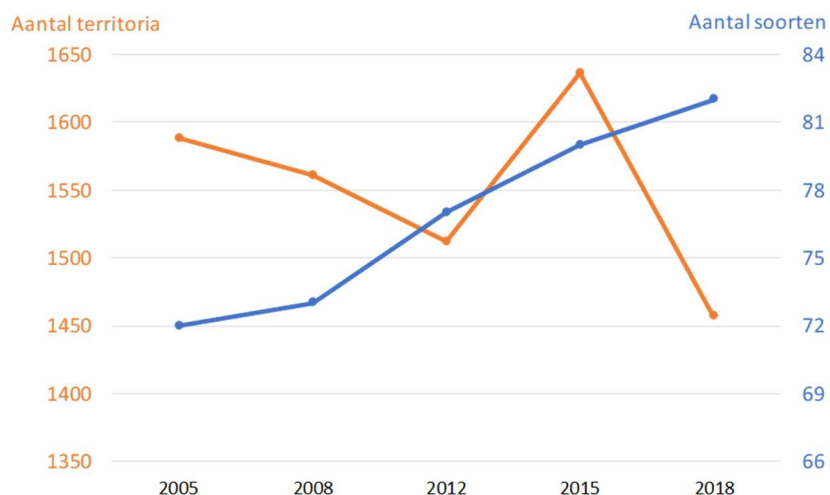

Aantallen en soorten

De vogeldiversiteit (in 2015) is groot vergeleken met andere gebieden in de Kempen. Maar ook in vergelijking met andere moerasgebieden in het land is de score hoog.

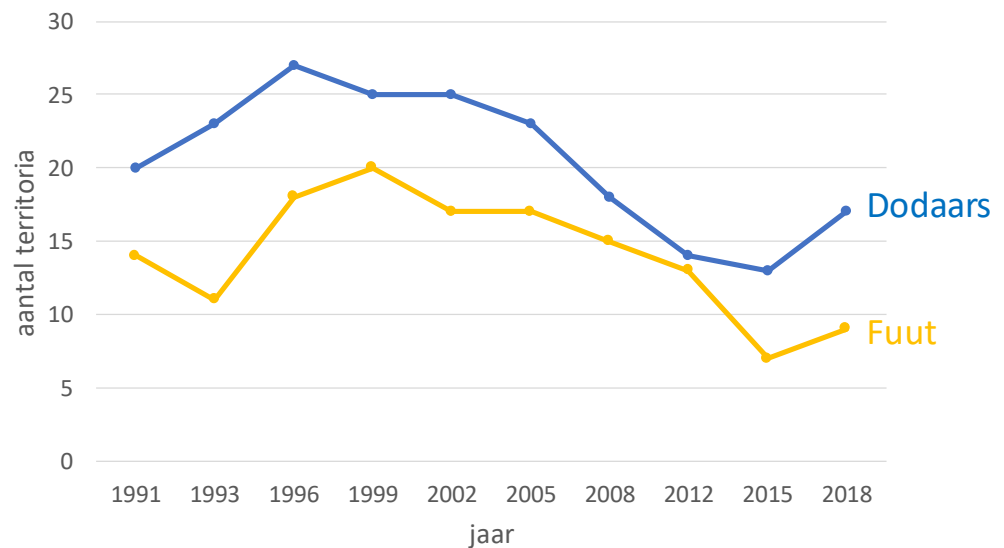
Sinds 2005 zijn alle soorten geïnventariseerd. Het verloop van het aantal soorten en het totaal aantal territoria is te zien in onderstaande figuur. Het aantal soorten is de laatste jaren gestaag gestegen terwijl het aantal territoria een wat onrustiger verloop kent.

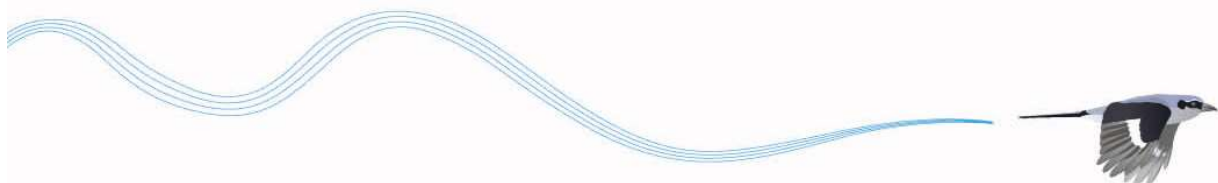
Reeksen

Er zullen hier kort een paar (gepaarde) reeksen besproken worden. Meer informatie is te vinden in het rapport dat op de website staat.

Dodaars en Fuut

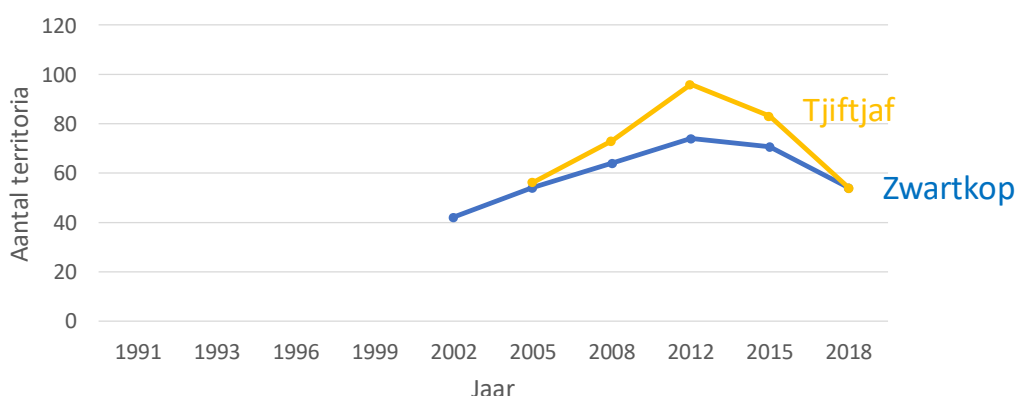

Het verloop van de dodaars en fuut is min of meer synchroon: een stijging eind jaren negentig van de vorige eeuw, daarna een geleidelijke daling waarna beide in het laatste jaar weer een kleine opleving hebben. De vogels hebben wel wat gemeen maar het prooienspectrum van de Dodaars is breder omdat de soort naast insectenlarven en waterkevers ook visjes, slakken en andere waterdieren eet. De fuut is toch vooral een viseter, en dan van het formaat 3 tot 20 cm. Dat zijn dan meestal visjes die ongeveer een jaar oud zijn. Wat opvalt tijdens de waadpaksessies is dat we vooral heel veel visjes zien die in datzelfde voorjaar geboren zijn, meestal maar ongeveer een centimeter groot. Grotere vissen zijn natuurlijk schuwer maar lijken toch aanzienlijk minder voor te komen in de vijvers. Mogelijk dat daardoor de dodaars steeds wat talrijker is.

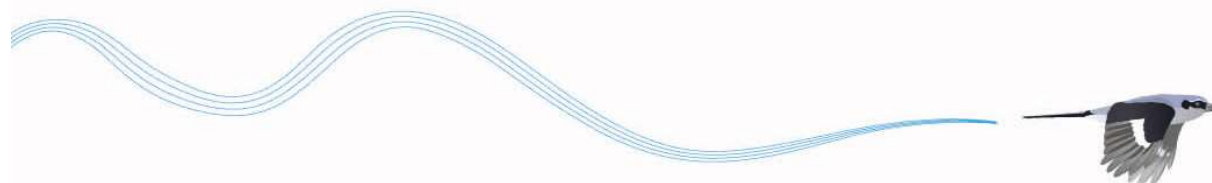
tjiftjaf en zwartkop

Het valt mij steeds weer op tijdens broedvogelinventarisaties dat de tjiftjaf en de zwartkop heel vaak op dezelfde plaatsen voorkomen. Vooral bossen met veel struiken zijn voor beide soorten favoriet en daar kunnen ze hoge dichtheden bereiken. Ook in weelderige begroeiing rondom de visvijvers komen beide veelvuldig voor. De zwartkop kan het zelfs ook in de drogere dennenpercelen nog wel uithouden. Beide soorten zijn ook korte-afstandstrekkingers die overwinteren in Spanje en Noord-Afrika. De trends lijken ook op elkaar, al is die van de tjiftjaf iets meer uitgesproken. Beide soorten gaven een stijging te zien tot aan het topjaar 2012 waarna beide soorten weer een daling te zien geven.

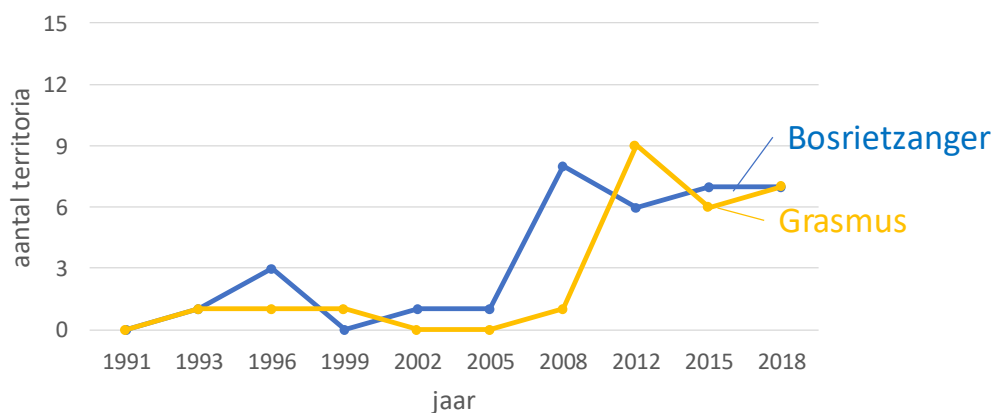

bosrietzanger en grasmus

Beide soorten vinden we vaak in ruigtes met struiken. Aan het begin van onze inventarisatiereeks was er voor beide soorten weinig geschikt biotoop voorhanden. In 2004 zijn er rondom de vijvers aan de westkant van het onderzoeksgebied rigoureuze werkzaamheden uitgevoerd. De begroeiing rondom de vijvers had duidelijk het boomstadium bereikt. De oevers van de vijvers zijn toen vrijgezet wat in het begin kale zandoevers opleverde. De eerste jaren waren deze oevers wel plotseling geschikt voor bijvoorbeeld de witte kwikstaart maar nog niet voor de grasmus en de bosrietzanger. Maar een paar jaar later is de verruiging voldoende gebleken voor beide soorten waarbij de bosrietzanger deze gedeeltes wat eerder geschikt vond dan de grasmus. Na een snelle stijging tussen 2005 en 2008 (bosrietzanger) en tussen

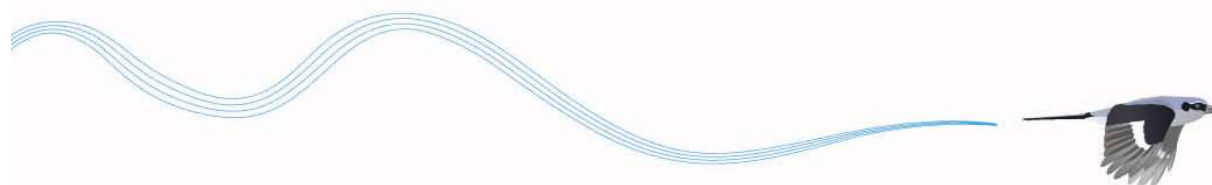
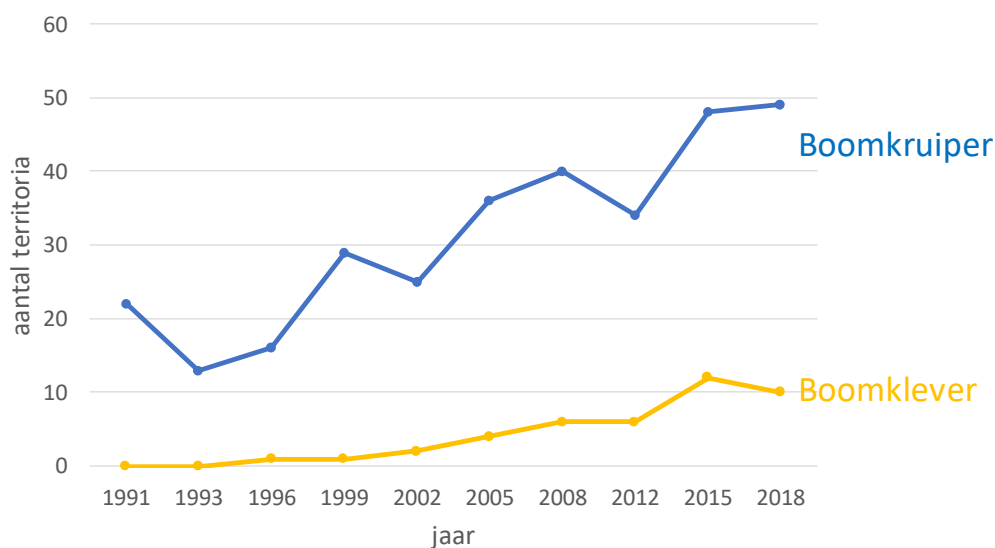

2008 en 2012 (grasmus) lijkt voor beide soorten de populatie stabiel geworden.

boomklever en boomkruiper

Deze beide holenbroeders en stamfoerageerders laten beide een positieve trend zien in onze reeks. Een belangrijke factor voor deze soorten is de populierenrij in aftakelingsfase langs de voormalige (gekanaliseerde) loop van de Tongelreep. Het staat te bezien hoelang de stijgende lijn wordt voortgezet.

Kerkuilen op de hei

Ingezonden door Jan Wouters

RAS-project

Voor ons RAS-project aan nachtzwaluwen zijn Pieter en ik met Kees, Jan en Rien erg veel avonden op pad in de zomer. Daarbij gaat het erom nachtzwaluwen te ringen en in latere jaren terug te vangen. Op die manier kan de overleving van de vogels worden geschat. We bestrijken daarbij de bossen en heiden van de gemeente Reusel-de Mierden en de Neterselse Heide.

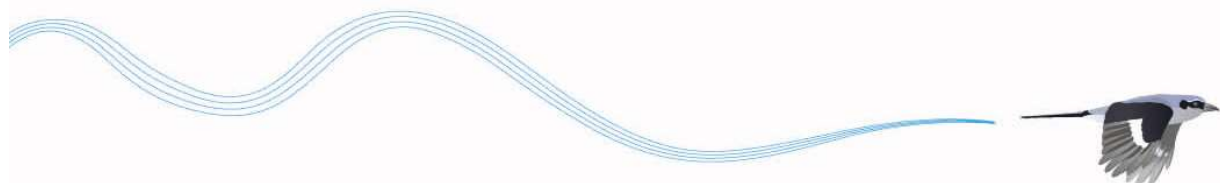
De nachtzwaluwen vangen we met mistnetten. Heel af en toe vliegt er een andere vogel of vaker een vleermuis in het net. Zo hebben we al Roodborsttapuit, Gekraagde Roodstaart, Houtsnip, Boomvalk en Kerkuil als bijvangst kunnen noteren. Indien mogelijk worden die vogels ook geringd en weer losgelaten.

Bijvangst

De aanleiding voor dit stukje is een geringde kerkuil die we afgelopen augustus vingen als bijvangst. Dat was niet de eerste kerkuil maar wel de eerste geringde. We vroegen ons af waar die uilen vandaan komen, waar ze naar toe gaan en wat ze in dat nachtzwaluwbiotoop te zoeken hebben. Op 18

juli 2015 vingen we de eerste keer een kerkuil op de Neterselse Heide. In 2016 vingen we ook een kerkuil, weer op de Neterselse Heide. In 2017 vingen we in juli en augustus drie uilen allemaal op de Neterselse Heide. Omdat ze nog geen ring droegen hebben we die geringd. Zeker een van die drie was een jonge vogel van 2017. In 2018 zagen we op de Neterselse Heide zeker twee keer een jagende Kerkuil maar we vingen er geen. Wel vingen we op 22 augustus op de Turnhoutse Heide in Hooge Mierde een geringde kerkuil. Die was in juni als nestjong geringd in Hilvarenbeek. Dat is 11 kilometer van de vangplek twee maanden na het ringen.

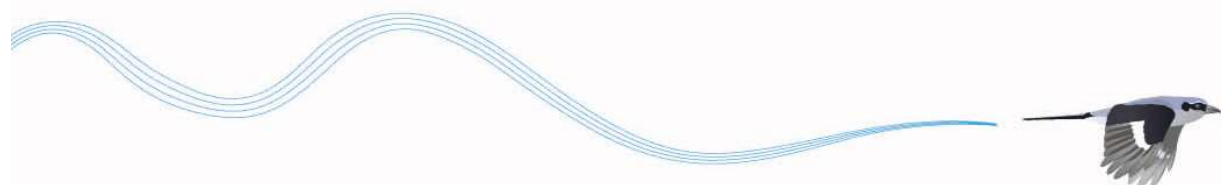

Het blijkt dus dat kerkuilen ook op heideterreinen jagen, hoewel dat niet speciaal als jachtbiotoop voor deze soort bekend staat. Broedvogels die al ergens gevestigd zijn zullen vooral rond hun broedplek jagen in het agrarisch gebied met een voorkeur voor kleinschalig landschap met houtwallen, slootkanten, graslanden en bosranden. Die verwacht je niet direct in die droge doodse heidegebieden.

De Kerkuil uit Hilvarenbeek

Mogelijk zijn de waargenomen uilen jonge vogels die op zoek zijn naar een plaats om zich te vestigen en zo al rondzwervend op de hei komen. Waar ze vandaan komen weten we nu een beetje namelijk een eindje uit de buurt. Waar ze naar toe gaan weten we nog niet want er zijn er nog geen teruggemeld.

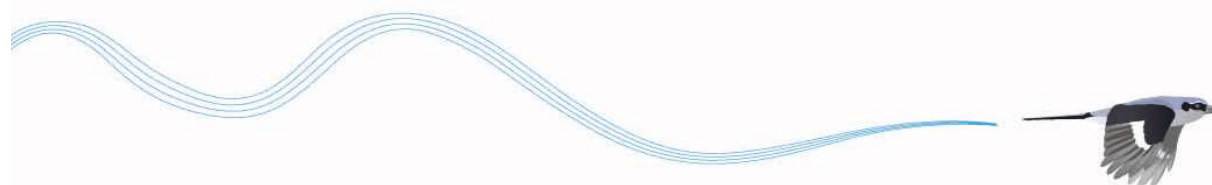
Oude gierzwaluw

Ingezonden door Jan Wouters

Onlangs kreeg ik een terugmelding van een door mij geringde gierzwaluw. Ik heb die op 28 juni 2010 geringd als nestjong met Chris Mulder in een nestkast bij zijn overburen in Eindhoven. Deze gierzwaluw is op 7 juli 2018 doodgevroren tegen een raam, gevonden in Roosendaal. Dat is 70 km. van de ringplaats en ruim 8 jaar na het ringen.

Afgezien van enkele eigen controles van geringde vogels is dit de eerste terugmelding van een gierzwaluw die ik gekregen heb na het ringen van 313 exemplaren. Het landelijke terugmeldingspercentage is 2,24%, daarbij zitten ook de eigen controles.

Er zijn in Nederland ongeveer 880 terugmeldingen van geringde gierzwaluwen. Deze gierzwaluw zit bij de oudste gierzwaluwen die in Nederland zijn teruggemeld. Er waren 32 gierzwaluwen nog ouder bij het terugmelden. De gemiddelde leeftijd van alle gemelde gierzwaluwen is 2 jaar en 9 maanden. Een mooie terugmelding van een oude vogel dus, alleen jammer van de gierzwaluw.

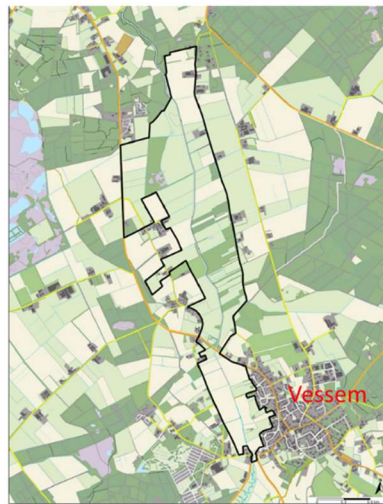
Broedvogelinventarisatie Dal van de Kleine Beerze 2018

aanleiding

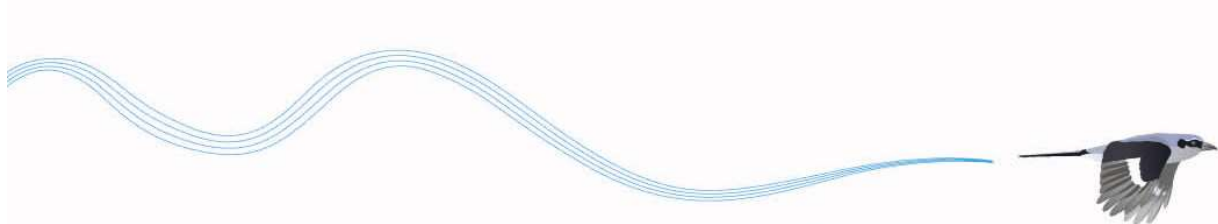
Door Vogelwerkgroep De Kempen is in 2018 ook een broedvogelinventarisatie uitgevoerd, ook weer voor alle soorten. De aanleiding was dat er verschillende werkzaamheden gaan plaatsvinden in het gebied. Door van tevoren een broedvogelinventarisatie uit te voeren (nulmeting) kan achteraf het effect van de ingrepen worden vastgesteld door opnieuw een inventarisatie uit te voeren.

ligging

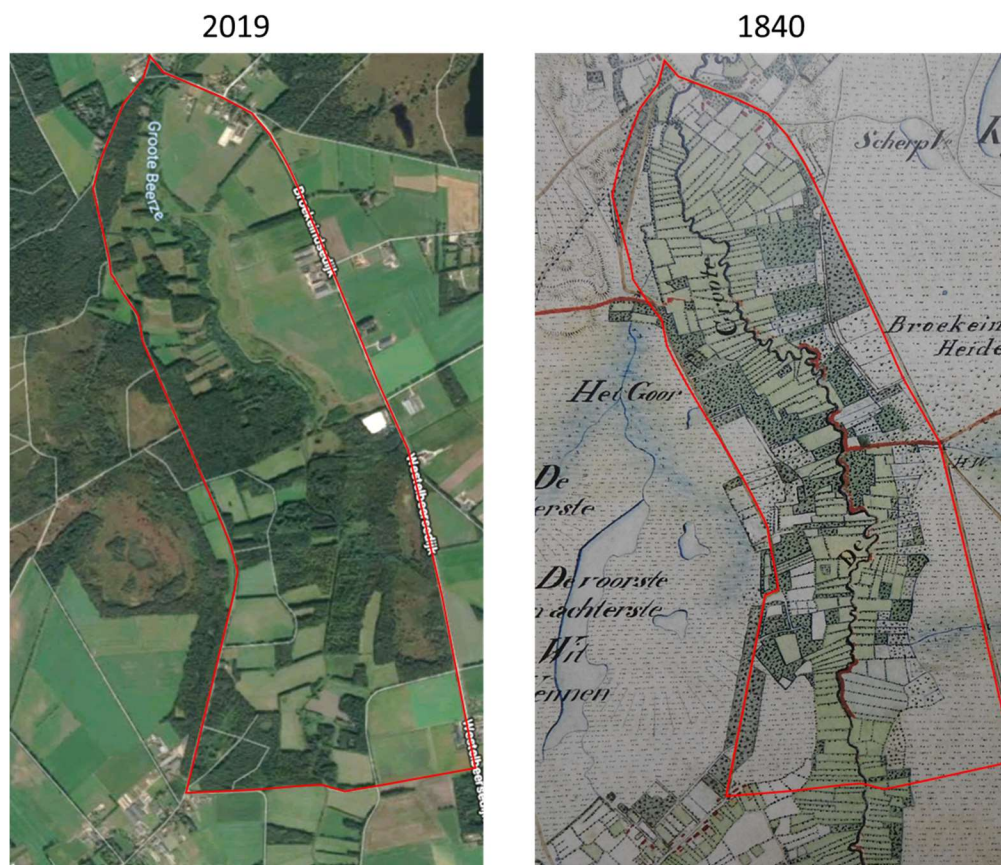
Het geïnventariseerde gebied ligt voor het grootste deel in Vessem. Daarnaast lagen nog wat stukjes tussen Oostelbeers en Middelbeers. Naast grootschalige landbouwgebieden bevatte het onderzoeksgebied ook nu al interessante gebieden als de Spekdonken en het Molenbroek.

In totaal zijn van 75 soorten territoria geregistreerd waaronder graspieper, watersnip, houtsnip en patrijs. Het rapport is in de maak en zal te zijner tijd op de Website geplaatst worden.

Broedvogelinventarisatie Dal van de Grootte Beerze 2019

In 2019 gaat Vogelwerkgroep De Kempen het dal van de Grootte Beerze tussen Westelbeers en Netersel inventariseren. Ook hier gaan we weer alle soorten in kaart brengen. De inventarisatie gebeurt op verzoek van Waterschap de Dommel omdat in de komende jaren herstructureringen plaats zullen vinden. Zoals op het kaartje te zien is, is er sinds 1840 wel echt een en ander veranderd in het beekdal. De vele, aan de beek grenzende, kleine hooilandjes met heggen omzoomd, en de overgang naar de voedselarme heide moeten gezorgd hebben voor een vogelrijkdom die zijn weerga niet kent. Hoe de vogelbevolking er toen precies uitzag zullen we waarschijnlijk nooit weten. Maar nu gaan we het in elk geval nauwkeurig vastleggen zodat het effect van toekomstige veranderingen op de vogelbevolking kan worden vastgesteld.

